

גלות ישמעאל

כבר לפני מאות בשנים כשעוד לא הכירו ברעת בני ישמעאל
כתבו רבותינו הראשונים דברים נוראיים על אכזריות בני ישמעאל
מה כתב הרמב"ם לפני 850 שנה? ומי אמר על בני ישמעאל שהם עתידין להצר את ישראל צרות
קשות ומשונות שלא נראו כמותם? על זה ועוד במאמר שלפנינו

אורחת גמלים ישמעאלים חולפת על פני קבר רחל

ובהמשך דבריו הוא מבאר מדוע ישמעאל נקרא אויב ועשו שונא, וכותב על הרשעות והאכזריות של בני ישמעאל. ונראים הדברים כאלו נאמרו היום:
"מה שהזכיר אויביך על ישמעאל ושונאיך על עשו, מפני שהאויב גדול מן השונא, כי השונא אף על פי שירע לו יעשה על דרך הרחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית, לא ישים לו רחמים, על זקן יכביד עולו מאד, וזה מסוד הלשון ודקדוקו, כי אויב הוא מלשון אבוי, ואותיותיהם שוות, ועל שם שהנופל בידו צועק אוי ואבוי..."

"וכן אמרו במדרש משלי (פרשה ל) תחת שנואה כי תבעל (משלי ל, כג) זה עשו, שנאמר (מלאכי א, ג) ואת עשו שנאתי, ושפחה כי תירש גברתה, זה ישמעאל הבא מהגר, ומפני שבני ישמעאל קשין לישראל יותר מבני עשו, לכך קראו הכתוב אויביך, וכן אמרו תחת אדום ולא תחת ישמעאל."

על הגר וישמעאל שהם בחינת 'שפחה כי תירש גבירתה' כבר מובא בזוה"ק דברים נוראים (חלק ב, דף יז): ושפחה כי תירש גבירתה, דא הגר דאולידת לישמעאל, שעשה כמה רעות

אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא ונתן לו לחם ומים, הוא שכתוב (משלי כה, כא) אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים". היינו שאברהם אבינו ידע את מה שעתיד לקרות עם צאצאי הנער ישמעאל, וכבר אז התנהג אתו כפי שמתנהגים עם שונא. הרי לפנינו אותו מהלך. ישמעאל נקרא כך על שם שהקב"ה ישמע את התפילות שבני ישראל יתפללו כאשר צאצאיו ירדפו אותם, וכבר בעודו נער, אברהם אביו, מתנהג עמו כפי שמתנהגים עם שונא.

אין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל

בפרשת נצבים על הפסוק (דברים ל, ז) ונתן ה' א-להיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך, מבאר רבנו בחיי את כפל הלשון אויבך ושונאיך: על אויביך ועל שונאיך. אויביך, ישמעאל. שונאיך, עשו. וכן מיכה התנבא עליהם לעתיד ואמר (מיכה ה, ח) תרום ידך על צריך וכל אויביך יכרתו, והן שתי האומות שאנחנו משועבדים תחתיהם ומפוזרים ביניהם.

בפירוש בעל הטורים דורש את סמיכות הפסוקים בסוף פרשת חיי שרה ותחילת פרשת תולדות: על פני כל אחיו נפל, וסמך ליה ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק.

במאמר שלפנינו נעסוק במה שנודע כ'גלות ישמעאל' שהיא באחרית הימים. נביא מדברי רבותינו בעניין, לא נחדש חידושים אלא נסדר את הדברים. ונוכח שהדברים שנאמרו לפני מאות שנים ויותר, נאמרו כאילו בזמנינו.

נפתח בשורש השם ישמעאל. בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב): "ולמה נקרא שמו ישמעאל, שעתידי הקדוש ברוך הוא לשמוע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, שנאמר (תהלים נה, כ) ישמע א-ל ויענם. הדברים נוראים, ישמעאל נקרא כך על שם שבניו - צאצאיו, לאחר אלפי שנה 'באחרית הימים', ירעו לבני ישראל, ובני ישראל יצעקו בתפילה להקב"ה, והקב"ה ישמע את שוועתם. זו הסיבה שישמעאל נקרא בשם זה. [בפסוק נאמר (טז, יא) שהמלאך אמר וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך, ובפירוש הרד"ל מבאר שהשם ישמעאל הוא ע"ש שמיעה בעתיד, ולא ששמע א-ל את תפלת הגר, ולכן מובא הטעם הנוסף].

ונוסיף עוד, רש"י על הפסוק ויקרא אברהם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל (טז, טז) מבאר את הדבר שאברהם קרא את השם ישמעאל, בעוד המלאך אמר את השם להגר ולא לאברהם, וכתב: אע"פ שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל (וראה גם ברמב"ן). היינו שהשם הזה הוא מהותו של הבן שנולד, וכך הוא נקרא על ידי שני הוריו, וזה מפני מה שבני ישמעאל עתידין לעשות לבני ישראל בארץ, והקב"ה ישמע את נאקת עמו.

אין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל

כאשר אברהם אבינו שלח את הגר וישמעאל הוא נתן 'לחם וחמת מים', וכתבו כמה מרבתינו הראשונים ביארו מדוע לא נתן להם כסף וזהב וגמלים. וכמה ביאורים נאמרו בדבר (רש"י, רמב"ן ועוד). ורבינו בחיי כתב (כא, יד):

"יתכן לומר כי מה שגירש אותו בלחם ומים שכלול ענין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידיים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, ועל כן התנהג

מדוע אין גרים מישמעאל – מה העצה של רבי חיים ויטאל להנצל מגלות ישמעאל – מה אמר האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור בעת שנפלו פצצות בירושלים

הגדרת מרן הגרב"מ אזרחי מהו 'פרא אדם' הנאמר על ישמעאל

ההתמסרות למגבלות תהפוך את האדם לזכור קצוץ כנפים. לפיכך ניתנו לו לאדם כלים לתנופה לבחירה ולמעצור. והוא מבאר:

פרא אדם הוא זה אשר יצא מכליו השיל מעצוריו פרץ מסגרותיו נתון כל כולו למלתעותיו הרשעיות המושחתות החייתיות ללא סייג ללא גבול, זהו פרא אדם, זהו 'שאהיד'! אל יעזי אי מישוהו לטשטש מרחקי ענק שבין מסירות נפש לבין הזוהמא הנוראה המתפוצצת לעינינו, מסירות נפש הינה שליטה ללא מיצרים חישוב גבוה מעל גבוה חשבון מדוקדק מטרת קודש קדשים. 'שאהיד' הוא התפרקות טוטלית איבוד ראש ריק מתוכן נעדר מחשבה גס רוח מזוהם פרא אדם במלא התגלמותו הוא איפוא זה אשר רוקן עצמו מכל מח, ממחשבה כל שהיא יצא מן כל הכלים נתון לעין הסערה מטושטש בלתי חושב... וכשנאמרה הבשורה והפרשה 'הוא יהיה פרא אדם' הכוונה היא כי זוהי תכליתו להיות גולם פרא מדבר מצמיח רעלים נודף סמי מוות, כך בדיוק כפי שהינם מתפוצצים לעינינו.

רבי ברוך מרדכי אזרחי, מביא בספרו ברכת מרדכי (על התורה, חלק ג) הבחנה נפלאה על הגדרת ישמעאל כ'פרא אדם'. הדברים נאמרו בתקופה שהיו פיגועים באה"ק על ידי מחבלים מתאבדים.

כשנוצר האדם יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא כשנקבע בו צלם אלקים כשתחם הבורא את תחומו לרום ולשואל לעומק לרוחב ולהיקף, הציבו הבורא על גבי יסודות איתנים של בחירה ומגבלה שני אלו כוחות עד המה לא יכירם מקומם בשום בריאה אחרת.

באלו מתבטאת עליונות האדם גבוה הרחק הרחק מן הנבראים כולם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. כל החי אשר על פני האדמה כמו גם כל כרוך שרף או מלאך בשמים אינו מוסגל לא לבחור ולא להתגבר או להגביל עצמו. אך יש לדעת ולהדגיש אמנם כל אחד משני כוחות אלו הינו עצום ורב אך רק בהתחברם יחדיו יש בהם מגוף ותנופה להתפתחותו התנופתית של האדם. ההשתמשות באחד מהם ללא זולתו תביא בעקבותיה הרס וחורבן ההתמסרות לבחירה תהפוך את האדם לחייתי יותר מכל ברייה אשר על פני כל הארץ.

לישראל, ושלט בהם ועינה אותם בכל מיני ענויין, וגזר עליהם כמה שמדות, ועד היום הם שולטים עליהם, ואינם מניחים להם לעמוד בדתם, ואין להם גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל.

ווי על ההוא זימנא דאיתיליד ישמעאל

ועוד מובא בזה"ק (חלק ב, דף לב): וזי על ההוא זימנא דאיתיליד ישמעאל בעלמא ואתגזר. ובהמשך נאמרה שם הסיבה לכך, ונביא מפירוש הסולם: ישמעאל נימול לפני יצחק. ארבע מאות שנה עמד הממונה של בני ישמעאל ושאל לפני הקב"ה: מי שנימול יש לו חלק בשמך? השיב לו הקב"ה: הן. ואמר לו הרי ישמעאל שנימול מדוע אין לו חלק כמו יצחק? אמר לו, זה נימול כראוי וכתיקון וזה אינו כן... אמר לו הממונה, ועם כל זה, כיון שנימול לא יהיה לו שכר טוב עבור זה? מה עשה הקב"ה, הרחיק את בני ישמעאל מדבקות העליון, ונתן להם חלק למטה בארץ הקודש. ועתידין בני ישמעאל לשלוט על ארץ הקודש...

בדברי זוה"ק שהובאו לעיל, ובעוד ספרים, נכתב להדיא אודות 'גלות ישמעאל'. והנה ידוע שישנם ארבע גלויות, בבל, מדי, יון ואדום. והם כנגד ארבע חיות, וכאן נכתב על 'גלות ישמעאל', וכבר עסקו בדבר גדולי הדורות, האם 'גלות ישמעאל' היא אחת מארבע גלויות, או שהיא גלות נוספת. ונציין, שבדברי רבותינו מובא גלות ישמעאל כדבר ברור, אמנם ישנם דעות שונות לאיזה מהארבעה גלויות היא נחשבת, או שמא היא גלות חמישית. וכלשון האבן עזרא (דניאל ב, לט) יש לתמוה איך לא הזכיר דניאל מלכות ישמעאל. הרבה נכתב בעניין, ולא נעסוק בהרחבה בדבר, אלא נביא מעט מזהיר מהדברים.

תחילה נביא מדברי המהר"ל שבכמה מקומות כתב שמלכות ישמעאל היא מלכות פרס, וגלות ישמעאל כלולה בגלות פרס. המהר"ל מבאר שמלכות ישמעאל אינה בגדר 'מלכות' שכן בהגדרה זו של מלכות כלולות רק מלכויות שנטלו מלכות מישראל, או ממי שנטל מלכות מישראל, וכיוון שישמעאל לא לקחו מעולם מלכות מישראל, הם אינם נכללים בין ד' המלכויות, והדברים עתיקים. והוא כותב ע"כ שזה: מדברי חכמים, אשר הם יודעים מצפוני התורה וסוד המלכויות כלם, והם בארו כי (-ישמעאל) אינה מלכות רביעית.

ובספרו נצח ישראל (פרק כא): והדברים האלו ידועים למה מלכות זה מיוחד בדבר זה, ומלכות אחר מיוחד בדבר אחר. וכמו שהד' רוחות הם מחולקים, כך מחולקים אלו ד' מלכויות, שהם נגד אלו ד' רוחות, והם מחולקים. ופרס ומלכות ישמעאל הם מלכות אחד, כאשר הנהגותיהם ומעשיהם שווים. ודבר ידוע הוא כי מלכות פרס ומלכות ישמעאל הם דומים ושונים בעניניהם ובהנהגותיהם. ובחדושי אגדות (מסכת עבודה זרה): כי מלכות ישמעאל ומלכות פרס נחשבים כמו מלכות אחד לגמרי, כי יש

"... פתח כ"ק מרן אדמו"ר [הבית ישראל] מגור זצוק"ל ואמר, איתא ברבינו בחי" שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל". מה מאד הפליא הדבר שכתב כן לפני מאות בשנים.. ואפשר שזוהי כוונת הכתוב "קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך" וכו'. היינו שישראל מבקשים מן השכינה הקדושה קחי ושאי מאתנו את הנער הזה את ישמעאל והחזיקי את ידך שלא יוסיף להשתולל עוד "זי זאלין נישט ווילדעווען".

הדעת טוב הוא פירוש מרבי חיים ויטאל על ספר התהלים. הפירוש נדפס לראשונה, בשנת תרפ"ו, מכתב יד קדשו של המהר"ח"ו, שהיה בידי מרן האדמו"ר בעל האמרי אמת מגור. על פסוקי מזמור קכד שבתהלים, שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו וכו', מבאר רבי חיים ויטאל שזה מדבר על ארבעת הגלויות ועל גלות ישמעאל, והוא כותב שארבעת הגלויות הם בחינת 'המים שטפונו', שהיא קלה יותר מגלות ישמעאל שהיא בחינת 'חיים בלעונו'. דברי רבי חיים ויטאל נאמרו לפני יותר מארבע מאות שנה, ואז אומות אחרות הצרו ליהודים יותר מישמעאל, ואם הדברים היו מתפרסמים בזמנו אולי היה מי שהיה תמה ע"כ. אך בימינו אלו, נראים הדברים לאשורם. ונביא חלק מדבריו:

"כבר ידעת כי הגלויות אינם אלא ד' בבל ומדי ויון ואדום, אבל עוד עתידין ישראל להיות באחרית הימים בגלות ישמעאל כנוכר בפרקי רבי אליעזר ובמדרי רז"ל ובספר הזוהר סוף פרשת לך לך ובענין משא דומה וכו' ושם בפרשת לך לך אמר כי ישמעאל להיותו בן אברהם ונימול נקרא פרא אדם, ולא אדם גמור מפני שמל ולא פרע, אבל שאר ד' הגלויות הן משולות אל החיות כנוכר בספר דניאל.

"והנה דוד ע"ה נתנבא ברוח הקודש במזמור זה כל מה שישאל עתידין להיות בגלות הנז'. והנה בהיות ישראל בגלויות הארבעה הם עתידין לומר לולי ד' שהיה לנו נא כלומר עתה בד' גלויות אלו היינו אוברדין לגמרי..."

"אבל יש עוד גלות חמישי אחרון לכולם וקשה מכולם. והוא גלות ישמעאל הנקרא פרא אדם ואינו נמשל אל החיות, ואז יאמרו ישראל באופן אחר. והוא, לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו אדם כי להיותו 'אדם' לסיבת היותו בן אברהם ויש לו זכות אבות כמו שמצינו שאמר (בראשית יז, יח) לו ישמעאל יחיה לפניך, וגם יש לו זכות המילה כי גם לסיבה זו נקראת אדם, ולכן גלותו תקיפה משאר ד' מלכויות. וכמו שאמרו רז"ל כי לכן נקרא ישמעאל על שתידין ישראל לצעוק צעקות גדולות בימי גלותו ואז ישמעם א-ל ויענם.

והוא מבאר את החילוק בין שאר האומות לישמעאל שהוא פרא אדם:

להם שייכות זה לזה. דומה שבימינו הדברים מקבלים משמעות רבה, כאשר הצוררים מפרס עומדים בראש אויבינו הישמעאלים.

דברי רבי חיים ויטאל שנדפסו

לפני מאה שנה

עתה נביא מדברי רבי חיים ויטאל תלמידו הגדול של האר"י הק', שהרחיב אודות 'גלות ישמעאל', וביאר את ההבדל בין שאר הגלויות לגלות ישמעאל, וכתב על רשעות בני ישמעאל 'שעתידין להצר את ישראל צרות קשות ומשונות לא נראו כמותם'. עץ

אורחת ישמעאלים

אורחת גמלים בהר הזיתים תרע"ח

"לפי ששאר האומות תמיד היתה בהם ממשלה על שאר אומות ולא כן ישמעאל שתמיד היו ערביים שוכני אהלים ומדברות ואין להם עסק עם זולתם אלא נמשלים לליסטים היוצאים ומקפחים בני אדם וחוזרין לאהליהם, וכמו שכתוב והוא יהיה פרא אדם ידו בכל וכו', ואחר כך עתידין למלוך על העולם ועל ישראל לזה אמר, בקום עלינו, על דרך מה שנתבאר בספר הזוהר על פסוק (שמות א, ח) ויקם מלך חדש על פסוק ויקם מלך דבקדמיאת הוה שפיל מכל אומיא והשתא קם למלוכה...

"וזה אשר יאמרו אז לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו 'אדם' שהוא ישמעאל אזי חיים בלעונו וכו' כלומר אזי בזמן זה הגלות החמישית הוא משונה מכל מה שעבר, כי חיים רוצים לבלוע אותנו על דרך (בראשית מא, כד) ותבלען השבלים וכו' ולא נודע כי באו אל קרבנה וכו' כי חס ושלום בחרות אפם בנו רצונם למחות שם ישראל מתחת השמים כדמיון הדבר הבלוע שאין מציאותו נודע כלל, וכאילו לא היה כנוצר וזהו אומרו אזי חיים בלעונו וכו'. מה שאין כן בד' גליות הראשונות אשר אזי המים שטפונו וכו' כי גלותם יותר קל והיינו אז דומים למי ששטפוהו המים וגופו קיים ולא נבלע לגמרי, כי אז הנחלה והצער לא עבר אלא על נפשנו ולא על הגוף, מה שאין כן בגלות ישמעאל אשר בלעונו חיים בהיותנו בגוף ונפש מחוברים יחד.

שעתידין להצר את ישראל צרות קשות ומשונות לא נראו כמותם

ובהמשך דבריו כותב שאומות אחרות בקשו להעבירונו על דת, וכשלא רצינו היו הורגים אותנו. **"מה שאין כן בגלות ישמעאל שהם רוצים להרוג נפשות וגופות ולכלות הממון של ישראל ולבלועם חיים ולא להשאיר להם שורש וענף"**.

ורבי חיים ויטאל מבאר כמין חומר את כל פסוקי המזמור, והוא מסיים בביאור הפסוק האחרון **"עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ'**, שזה מדובר על הגלות האחרונה גלות ישמעאל הקשה במיוחד, ומביא פתרון לכך:

"בגלות ישמעאל שעתידין להצר את ישראל צרות קשות ומשונות לא נראו כמותם כנ"ל בשם רבותינו ז"ל שלכן נקרא שמו ישמעאל. ואם כן אנחנו לא נדע מה נעשה ואין לנו תקוה אחרת זולתי שנבטח בשמו הגדול יתברך שיושיענו מידם. וזהו אומרו עזרנו בשם ד' וכו' כלומר סיבת בטחונונו בו יתברך הוא לפי שהוא אשר עשה את השמים ואת הארץ, ונודע כי לא בראם אלא בשביל ישראל שיקיימו את התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל על בראשית ברא וכו' בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, וכמו שכתוב (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וכו'. ואם כן מוכרח הוא שיעזרנו מידם ויגאלנו גאולה שלימה העתידה במהרה בימינו, כדי שיהיה קיום לשמים ולארץ כנוצר, כי אין להם קיום זולתי על ידי ישראל.

וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו במלחמה

הרחבנו בעניין גלות ישמעאל ובדברי רבי חיים ויטאל שנראים כאילו נכתבו בזמנינו. והנה, על רעתם הגדולה של בני ישמעאל שהיא עולה על רעתם של אומות אחרות, כבר כתב הרמב"ם ארבע מאות שנים לפני רבי חיים ויטאל. 'אגרת תימן' היא אגרת ששלח הרמב"ם ליהודי תימן, על פי בקשתם, לחזק את רוחם בעת שסבלו פרעות קשות וגזרות שמד מהשלטון הישמעאלי. וכך כתב הרמב"ם לפני שמונה מאות וחמישים שנה (בדיוק):

"אחינו ידוע לכם שהקב"ה הפילנו במהמרות עונותינו

בתוך אומה זו שהיא אומת ישמעאל שרעתם חזקה עלינו והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתברך ואויבינו פלילים. ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם. שאפילו דוד המלך ע"ה כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומר מרעת בני ישמעאל ואמר (תהלים קך, ה) אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר. וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיחוסו (הכוונה ל'נביאם' של המוסלמים ש'יחס' עצמו לקדר בנו של ישמעאל). ועוד דניאל לא ספר קטנותו ודלדולנו אלא במלכות ישמעאל שתכנע במהרה, שכן אמר (דניאל יא) ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס. ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכזביהם ושקורתם למעלה מיכולתנו אין ביכולת האדם כח לסבול. ויהי כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים לח, יד) ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו. וכמו שהוכיחנו רבותינו לשאת כובי ישמעאל ושקרו לשתוק ממנו. וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו ושמשמע ודומה ומשא שמע דום ושא... וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכ, ז) אני שלום וכי אדבר המה למלחמה.

ועתה נשוב לדברי בעל הטורים ועל הקשר בין סוף פרשת חיי שרה לתחילת פרשת תולדות. גם החיד"א כתב על הקשר בין אלו הפסוקים. בספרו חמת אנך כתב: ואלה תולדות יצחק בן אברהם, מה כתיב למעלה בישמעאל על פני כל אחיו נפל, אפשר במה שכתבו גורי האר"ז צ"ל דגרים באים מעשו ולא מישמעאל, וז"ש נפל דאין גר בא ממנו. אך ואלה תולדות יעקב ועש, דגם מעשו באים גרים. ותולדת חסר כי הם (הגרים מעשו) מיעוטא דמיעוטא. את היסוד הזה שאין גרים מישמעאל, שמקורו בחכמי הקבלה, מביא החיד"א בכמה מספריו, וכדרכו הטובה הוא מבאר על פי זה כמה וכמה פסוקים ומאמרי חז"ל.

כשהתרוצצו הבנים בקרבה של רבקה אמנו היא אמרה 'אם כן, למה זה אנכי' ואחר כך נאמר לה שני גוים בבטנך וכו'. ובמסכת עבודה זרה (דף יא) אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים (-גאים) זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והחיד"א מעיר מדוע נזכר דווקא רבי, הלא כל כלל ישראל יצא ממנה, ומה הבשורה בכך. והוא מבאר את כל העניין גם ע"ד הקבלה. אך מפני שהוא כתב לפרש בזה בדרך פשט את הפסוקים, נביא מדבריו. כאן המקום לציין שהחיד"א במקומות רבים מבאר את עניין האבות, השבטים, משה רבינו ואהרן הכהן ועוד, ע"ד הקבלה על פי שורש נשמה וסוד הגלגול. ועל פי הדברים הוא מבאר באופן מופלא הרבה עניינים ולשונות של פסוקים. ועל עניין זה של ישמעאל ועשו הוא כותב (מדבר קדמות, מערכת ג, אות ט): **מזה ישכיל האדם כי כל הדברים של ענייני העולם הם בדקדוק גמור כולם אחוזי שורש למעלה.**

מה הבשורה ב'שני גוים בבטנך'

ונביא מדבריו בספר ראש דוד (פרשת ראה) בלשונו המיוחדת: **"ויראה בהקדים מה שאמרו ז"ל שני גוים בבטנך, אלו אנטונינוס ורבי, ולכאורה יפלא מאי שיאטיהו דאנטונינוס ורבי, ומה בשורה הוא לרבקה, הן אמת דרבינו הקדוש עטרת ישראל וגדול ליהודים, אבל כל ישראל משה רבינו וכל קדושים עמו עיקרן מרבקה.** ואציגה נא דברי הראשונים בתוספת נופך משלנו כפי

קצורנו, כי הנה רבקה הצדקת ידעה באמת כי חיה רעה שרויה בתוך מעיה כופר בעיקר, ועמדו צ'ערותיה במחשבה ובמעשה, אם במחשבה, איך יצאת כזאת מיצחק וממנה, דאיהי ידעה בנפשה שהיא צדקת גמורה, ובעלה הוא העולה, ואם עדיין נשאר זוהמא, וכמו שיצא ישמעאל מהגר, שפחה ממצרים ערות הארץ, ואברהם אבינו ע"ה שדי תכלא בכולא, ואחרי כן יצא יצחק קדוש וטהור, גם עתה מרשעה יצא רשע, דהיה לו ליצחק ליקח שפחה ולברר הפסולת, ורבקה תקלוט את הסולת נקי כפים ובר מקודש מקודש, ואם במעשה, ויתרוצצו הבנים, זה מפרכס וזה מפרכס, ומעיה של צדקת עשאום סרטיא ופלטיא, זה רץ וזה רץ, זה בורח וזה בורח, ותאמר אם כן למה זה אנכי, כלומר שהיה לו לישא שפחה להבדיל בין הקדש ובין החול. ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך וכו', כלומר יש ריוח גדול שגם הרשע יהיה 'בבטנך', שעל ידי זה יהיה איוה תיקון, שכל הגרים באים מעשו, וזה לפי שהיה בבטנך וקדושתך שהיה בעיבור וילד ממך, זה גורם שיבואו גרים, לא כן מישמעאל, שאינם באים גרים ממנו כמו שכתב רבינו האר"י זצ"ל. ואם כן יש ריוח גדול שיהיה הרשע גם כן בבטנך, וזה לך האות, שני גוים בבטנך, אלו אנטונינוס ורבי, דרבי הוא ניצוץ מיעקב אבינו ע"ה, וכן רבי יהודה הנשי"א ראשי תיבות הוא ניצוץ של יעקב אבינו, ואנטונינוס הוא הטוב שבעשו, ויתגייר וישרת לרבי, והוא בשורה גדולה לרבקה.

ובספרו חומת אנך (פרשת תולדות), בתוך דבריו: כתבו גורי האר"י ז"ל דמישמעאל אינם באים גרים ומעשו באים גרים זהת"ד בקצור נמרץ. ואפשר דלהיות עשו במעיה של רבקה אהניא ליה שיצאו גרים ממנו משא"כ ישמעאל שהיה בהגר וז"ש שני גוים בבטנך אלו אנטונינוס שהיה טוב שבעשו ונתגייר ורבי (ניצוץ) יעקב אבינו ע"ה (וראה גם במראית העין ע"ד דף יא).

רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן בספרו דגן שמים ביאר על פי זה את מה שאמרו חז"ל על הפסוק 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה' – לרוח הקודש שבה. שזו היתה רוה"ק של שרה, שידעה שמישמעאל לעולם לא יצא דבר טוב, כי משורש מר לא יצא טוב. כאן המקום להעיר, שאמנם מצינו שהיו גרים מישמעאל, אך הביאור הוא שהדבר אינו מצוי. במאמרי האדמו"ר הזקן מליובאוויטש (משנת תקס"ב) מובא, שזה הוא הטעם שלא ימצא גרים מאומת הישמעאלים כי אם בדרך מקרה **פעם בשמיטת כו'**, והוא מפני שיצאו מאברהם אבינו קודם ששל את עצמו. ובספר דרך שיחה (חלק א, עמוד נח) בשם מרן הגר"ח קניבסקי, שמצינו בירושלמי מסכת יבמות (פרק ט, הלכה ג) ר' שמואל ב"ר נחמן אמר ישמעאלי היה ונתגייר, הרי שיש גרים מישמעאל, "אך אפשר שאין הרבה כל כך כמו מעשו".

כעין דברי החיד"א, אך מבלי להזכיר להדיא את דברי המקובלים שאין גרים מישמעאל, כבר מובא בפירוש כלי יקר: ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, לפי שהוא היה צדיק בן צדיק על כן היה מובטח שמצדו יהיה לו זרע הגון, אך היה ירא מצד אשתו כי היא בת בתואל ואחות לבן שלא יצא ממנה איזו זרע פסול שהרי עקרה היא, ממנה נמשך העקרות, על כן היה ירא פן יצא ממנה זרע בלתי הגון כמו שיצא ישמעאל מהגר ואולי זה סיבת עקרותה. וכאשר נתרוצצו הבנים בקרבה אחד מפרכס לצאת על פתח ביהמ"ד ואחד מפרכס לצאת על פתח ע"ג, בזה הרגישה שודאי אחד יהיה צדיק ואחד רשע על כן אמרה למה זה אנכי, כי כמוני כהגר ומה אנכי טוב ממנה, ולמה זה התפללתי ותלך לדרוש את ה' מה הועילה תפלתי ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך זה רבי ואנטונינוס, והועילה תפלתה שגם עשו יצא ממנו זרע כשר כאנטונינוס ושאר גרי צדק, מה שאין כן בישמעאל ובזה את טובה מהגר.

ולסיום, נביא מהספר פאר ישראל (עמוד רס): בשנת תש"ח היו יומין דפורענותא, כפעם בפעם פתחו צלפי הכנופיות הערביות במטר יריות של כדורי רובים ופצצות שגרמו להרוגים ולפצועים רבים ושיבשו את החיים בשכונות ירושלים החדשה. מסופר, פעם אחת כשהחלו להשמע קולות הירי והפיצוצים פתח כ"ק מרן אדמו"ר [הבית ישראל] מגור זצוק"ל ואמר, איתא ברבינו בחיי **"שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל"**. מה מאד הפליא הדבר שכתב כן לפני מאות בשנים כשאומות אחרות הרעו ליהודים יותר מהם. ואפשר שזוהי כוונת הכתוב קומי **שאי את הנער והחזיקי את ירך וכו'.** היינו שישראל מבקשים מן השכינה הקדושה קחי ושאי מאתנו את הנער הזה את ישמעאל והחזיקי את ירך שלא יוסיף להשתולל עוד "ויי זאלין נישט ווילדעווען". ברגע זה נדמו הקולות והשתרר שקט פורתא.